

Η εξέγερση του Αλή πασά Τεπελενλή, οι συνέπειές της σε εκείνη του Μοριά και η πορεία της Ελλάδας προς την ανεξαρτησία

Μετάφραση από τα τουρκικά - σχόλια: Ανδρομάχη Μαρούδα**

1. Η εξέγερση του Αλή πασά Τεπελενλή

α. Η «ταυτότητα» του Αλή πασά Τεπελενλή και η πρότερη θητεία του

Ο Αλή μπέης, ακολουθώντας τα χνάρια του πατέρα του, έγινε πλούσιος από τη ληστρική του δράση. Ο παππούς του ήταν ο Μουχτάρ μπέης, εξουσιοδοτημένος τοπικός διοικητής στο Τεπελένι. Ο Μουχτάρ υπήρξε ένας τολμηρός στρατιώτης, που σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια της πολιορκίας των Βενετών στο φρούριο της Κέρκυρας [το 1716] ως μάρτυρας του Ισλάμ. Ο ίδιος επιθυμούσε να αποκλείσει από την κληρονομιά τον Βελή μπέη, ο οποίος ήταν ο μικρότερος σε ηλικία από τα τρία παιδιά. Χάρης σε αυτό, ο Βελής ξεκίνησε τη ληστεία, απόκτησε μεγάλη περιουσία, και έγινε πλούσιος. Μετά από το θάνατο του Βελή μπέη, ο γιος του Αλής, εξαιτίας των προσβολών που είχε υποστεί [η οικογένειά του] από μπέηδες της κωμόπολης του Γαρδικίου, ανατράφηκε από τη μητέρα του με αισθήματα εκδίκησης και εχθρότητας απέναντί τους.

Ο Αλή μπέης, όπως ακριβώς ο πατέρας του στο ξεκίνημά του, έγινε πλούσιος μέσω της ληστρικής του δράσης και απέκτησε θέση ισχύος. Ο αλβανικής καταγωγής κυβερνήτης στο εγιαλέτι του Βελιγραδίου Κουρτ

* Ο Naci Çakın είναι στρατιωτικός.

** Η Ανδρομάχη Μαρούδα είναι πτυχιούχος του μεταπτυχιακού τμήματος Τουρκολογίας και Ιστορίας Χωρών Χερσονήσου του Αίμου του Α.Π.Θ.

Comment [A.M.1]: Το περιοδικό *Askeri Tarih Bülteni* (Δελτίο Στρατιωτικής Ιστορίας), αποτελεί έκδοση της Διεύθυνσης Στρατιωτικής Ιστορίας και Στρατηγικών Μελετών του Γενικού Επιτελείου Στρατού της Τουρκίας. Άρχισε να εκδίδεται το 1976 και περιλαμβάνει άρθρα στην τουρκική γλώσσα. Η επιλογή του συγκεκριμένου άρθρου έγινε με βασικό κριτήριο την ανάδειξη της τουρκικής ιστοριογραφικής άποψης σχετικά με το ρόλο του Αλή πασά στην ελληνική εξέγερση. Το κείμενο δεν προσφέρει νέες ή άγνωστες πληροφορίες για τα γεγονότα της εποχής, παρέχει όμως τη δυνατότητα στον αναγνώστη να προσεγγίσει τα ζητήματα αυτά από μια διαφορετική σκοπιά, δημιουργώντας - ιδιαίτερα στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό-ερεθίσματα για μια κριτική προσέγγιση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η κοινή χρήση από τον συγγραφέα του όρου *εξέγερση* για δύο διακριτά ζητήματα στην ελληνική ιστοριογραφία: τόσο για εκείνο που σχετίζεται με τη σύγκρουση του Αλή πασά με την Υψηλή Πύλη όσο και για την ελληνική επανάσταση. Μια δυσκαμψία που παρατηρήθηκε στη γλώσσα του πρωτότυπου κειμένου ωστόσο, μας οδήγησε σε μια πιο ελεύθερη απόδοσή ορισμένων σημείων του, προκειμένου να διευκολυνθεί ο αναγνώστης. Αποκλίσεις παρουσιάστηκαν και στις χρονολογίες γεγονότων γνωστών από την ελληνική ιστοριογραφία, ενώ η ταύτιση ορισμένων τοπωνυμίων δεν κατέστη δυνατή.

Πασάς, ήταν ο μόνος που «πήρε κοντά» του τον Αλή και επωφελούμενος από εκείνον, εξασφάλισε την καταστολή της εξέγερσης στην περιοχή του. Αρκετά αργότερα ο Αλής, ανέλαβε καθήκοντα δίπλα στον διοικητή του Δελβίνου Καπλάν Πασά, παντρεύτηκε την κόρη του Εμινέ, και κατάφερε ωστόσο να εξολοθρευτεί σε σύντομο διάστημα έτσι εκδόθηκε φιρμάνι σχετικό με την εκτέλεση του Καπλάν Πασά.

Ο Αλής μετά τον θάνατο του πεθερού του, άδραξε την ευκαιρία να ανελιχθεί, εξασφαλίζοντας για λογαριασμό του ένα απαραίτητο φιρμάνι, το υπόβαθρο δηλαδή για την προβολή του στην Κωνσταντινούπολη.¹ Επαυξάνοντας τις προσπάθειές του στο εξής, κατάφερε να διοριστεί αρχικά διοικητής του Δελβίνου και στα 1788 πασάς των Ιωαννίνων.

Ο Αλής ακόμα, συμμετέχει με τους στρατιώτες του στον πόλεμο εναντίον της Αυστρίας και της Ρωσίας. Κατά τη συμμετοχή του αυτή, επέδειξε -τη γνωστή έως τότε- ανδρεία και επίμονη προσπάθεια, και αυτές του οι πράξεις απέβησαν αρκετά ωφέλιμες για την περαιτέρω πορεία του. Κατά συνέπεια, η φήμη και η επιρροή του εξαπλώθηκαν ως την Αλβανία και τη Δίμπρα. Επιπλέον, ανέλαβε υπό τη διοίκησή του περιοχές του ελληνικού χώρου, όπως τον Εύριπο, το Μοριά, τη Λάρισα και τα Τρικάλα, ενώ διόρισε ανώτερο διοικητή της Ναυπάκτου τον Μουχτάρ πασά, και το άλλο του παιδί τον Βελή πασά, διοικητή στο σαντζάκι των Τρικάλων.

Με τη διάλυση του Βενετικού κράτους και έπειτα από πολεμικές συγκρούσεις, ο Αλής κατάφερε να κυριαρχήσει στην Πρέβεζα και τη Βόνιτσα, και να κερδίσει με αυτή του την επιτυχία την εκτίμηση του σουλτάνου Σελίμ Γ'.²

¹Iskit Yayınlar, Mufassal Osmanlı Tarihi (Αναλυτικά Οθωμανικά Κατάστιχα), τομ. 5^{ος}, Κωνσταντινούπολη, εκδ. Güven Basımevi, 1962, σελ. 2.881-2.883.

² Başbakanlık Arşivi (Αρχεία Πρωθυπουργίας), Συλλογή Mühimme Defteri, αριθμ.. 207, σελ. 182.

β. Τα αίτια της εξέγερσης του Αλή πασά Τεπελενλή

Ο Αλή πασάς, αν και δεν θεωρείτο αρκετά έμπειρος, ήταν ένας ευφυής και ικανός διοικητής, και ως εκ τούτου, εξασφάλισε από την αρχή της διοίκησής του στην περιοχή εμπιστοσύνη, κατορθώνοντας να εξαλείψει επιπλέον το φαινόμενο της ληστείας. Ωστόσο, μόχθησε τόσο πολύ για την επέκταση της περιοχής που διοικούσε, που έγινε ένας άπληστος άνθρωπος και, καθώς αυξανόταν η δύναμη και η ισχύς του, ανέπτυξε ολοένα και περισσότερο την πρακτική της βίας απέναντι στους εχθρούς του.

Στην ευρύτερη περιοχή της Αλβανίας, εξαιτίας της φήμης και της υπέρμετρης επιρροής που είχε αποκτήσει, αρκετοί κάτοικοι επέλεξαν είτε να απομακρυνθούν σταδιακά από την περιοχή, είτε ακόμα και να μεταναστεύσουν σε άλλα μέρη. Ο Τεπελενλής επιπροσθέτως, λέγεται πως έγινε εχθρός με τους πλούσιους, και πως χάριν των απολαύσεών του έβαλε σε δεύτερη μοίρα τις ηθικές αξίες. Το καλοκαίρι, κατάφερε σταδιακά να επεκτείνει την εξάπλωση του κράτους του, ενσωματώνοντας την Αλβανία στη διοίκησή του.

Εξαιτίας των συνθηκών που επικρατούσαν, μερικοί από τους δυσαρεστημένους -που αναφέρονται παραπάνω- επέλεξαν να μεταβούν στην Κωνσταντινούπολη και να «εργαστούν» εναντίον του. Όλες οι ενέργειες του Αλή πασά ωστόσο, δεν θεωρήθηκαν ότι οδηγούσαν σε απόσχιση από το κράτος: οι διαφυγόντες στη Κωνσταντινούπολη όμως, έσπευσαν να διαρρεύσουν την πληροφορία της επιθυμίας του Αλή για ανεξάρτητη διαχείριση των περιοχών του στον σουλτάνο Μαχμούτ Β', και έτσι ξεκίνησε η καταδίωξή του. Ο Χαλέτ Εφέντης, ο οποίος ήταν εχθρός του Αλή, λόγω του ότι [ο τελευταίος] δεν του έστελνε τα δώρα και χρήματα που αποζητούσε, τέθηκε επικεφαλής της αρνητικής

προπαγάνδας εναντίον του. Τελικά, ο ξακουστός Πασόμπεης, με τη διαμεσολάβηση του Χαλέτ Εφέντη ενημέρωσε τον Σουλτάνο για την πρόθεση ανεξαρτησίας του Αλή πασά Τεπελενλή. Εντούτοις, όπως σημειώθηκε ξανά, παρά την επιθυμία να αυξήσει την επιρροή του παντού, ο Αλής, δεν απομακρύνθηκε από την υπακοή στο κράτος. Πράγματι, απέδειξε ότι δεν είχε καμία τέτοια πρόθεση, διαρρέοντας πληροφορίες στο κράτος σχετικά με τις εργασίες της Εθνικής [Φιλικής] Εταιρείας.³

Ωστόσο, όντας άπληστος, επιδίωκε κάθε στιγμή την επιπλέον επέκταση του χώρου επιρροής του. Έτσι, όλη η Τοσκηρία ή διαφορετικά ο Νότος της Αλβανίας, «υποχώρησε» στις διεκδικήσεις του ηγεμόνα. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού όμως, έπρεπε αρχικά να αποχωρήσει από το προσκήνιο ο συγγενής του και διοικητής του σαντζακιού της Αυλώνας, Ιμπραήμ πασάς. Ως εκ τούτου, υποκινώντας κρυφά εναντίον του ορισμένους Αλβανούς, τον πολιορκήσε στο Μπεράτι. Επικαλούμενος δήθεν τη συγγενική σχέση με τον Ιμπραήμ ο Αλής, έστειλε εκ νέου δυνάμεις για τη διάσωση του φρουρίου από την πολιορκία [της οποίας στην πραγματικότητα εμπνευστής ήταν ο ίδιος], οι οποίες τελικά μετέφεραν τον Ιμπραήμ πασά με την οικογένειά του στα Ιωάννινα. Όταν πληροφορήθηκε το περιστατικό αυτό ο Μαχμούτ Β', εξοργίστηκε, και με αυτοκρατορικό διάταγμα -το οποίο δεν αποδέχτηκε εύκολα ο Αλής- διέταξε να επιστρέψει ο Ιμπραήμ πασάς στη διοίκηση του σαντζακιού της Αυλώνας. Καθώς συνεχιζόταν ο πόλεμος με την Ρωσία όμως, [ο Σουλτάνος] δεν επέμεινε σε αυτή του την απόφαση και, με πρόταση του Τεπελενλή, διόρισε στο σαντζάκι της Αυλώνας τον γιο του Μουχτάρ

Comment [A.M.2]: Στο κείμενο χρησιμοποιείται ο όρος "Etniki". Πρόκειται ωστόσο, σαφώς για την Φιλική Εταιρεία και στο εξής θα καταγράφεται με αυτό τον όρο.

³ Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi*, τομ., 3^{ος}, τεύχ. 5, Άγκυρα, εκδ. Gunkur. Basimevi, 1978, σελ. 524-535.

πασά.⁴ Στη συνέχεια ο Τεπελενλής με γρήγορες κινήσεις, έλαβε υπό τη διοίκησή του τα μέρη που είχε προσαρτήσει ο ίδιος στην Τοσκηρία.

γ. Εξέγερση και καταστολή

Η γενικότερη στάση και άρνηση του Τεπελενλή να υπακούσει στις εντολές [της κυβέρνησης], σχετικά με τη διοίκηση και επέκταση των περιοχών του ιδίου και των γιων του, δημιουργούσε ανησυχίες. Η κατάσταση στην οποία βρίσκονταν οι Ρωμιοί εντούτοις, οι οποίοι επαγρυπνούσαν για μια ευκαιρία εξέγερσης, έγινε η αιτία ώστε να επιλέξει η κεντρική διοίκηση πολιτική επιείκειας απέναντι στον Τεπελενλή.

Ο σουλτάνος Μαχμούτ Β' όμως, δεν μπορούσε να παρακολουθεί αμέτοχος αυτά τα γεγονότα, και επιθυμούσε να εξολοθρεύσει όλους εκείνους που προκαλούσαν **παραχές** στην επικράτεια. Η δολοφονική απόπειρα του Ισμαΐλ Πασόμπη στην Κωνσταντινούπολη -την οποία είχε αναθέσει ο Αλής σε Αλβανούς στρατιώτες **φενταγίν** συγκεκριμένα για αυτό το σκοπό- κρίθηκε συνωμοτική, και έγινε η αιτία να του επιβληθεί ποινή.

Ο Αλή πασάς έτσι, διατήρησε υπό την διοίκησή του μόνο το σαντζάκι των Ιωαννίνων, ενώ παύτηκε από τα δικαιώματά του στα Τρίκαλα ο Βελή πασάς. Η κυβέρνηση, γνωρίζοντας πως ο Τεπελενλής δεν θα ακολουθούσε τις επιταγές της, έλαβε τις απαραίτητες αποφάσεις και προέβη σε σημαντικά μέτρα. Κοινοποίησε τη διαταγή για εποπτεία της περιοχής των Ιωαννίνων προς τους μπέηδες και βαλήδες που βρίσκονταν στην Αλβανία, στον βαλή της Ρούμελης, στον διοικητή του σαντζακίου της Σκόδρας και στους υπόλοιπους διοικητές, ενώ ανάθεσε τη

Comment [A.M.3]: Στο κείμενο χρησιμοποιείται η λέξη *zorbalar*, το οποίο μεταφράζεται ως: 1.τύραννος, δυνάστης, 2. βίαιος, καταπιεστικός, σατραπικός

Comment [A.M.4]: Για τους ανθρώπους που εκτέλεσαν την εντολή του Αλή πασά χρησιμοποιείται ο όρος *fedai*, ο οποίος στην κυριολεξία μεταφράζεται ως: το άτομο που θυσιάζει τη ζωή του για κάποιο άλλο ή σε πιο ελεύθερη μετάφραση: άτομα σε εθελούσια στράτευση έτοιμα να αυτοθυσιαστούν για ένα σκοπό.

⁴ *Cevdet Paşa Tarihi*, τομ. 9^{ος}, İkinci Baskı, Tertibi Cedit Desaadet Istanbul, Matbaai Osmani, 1309, σελ. 198-200.

στρατιωτική αποστολή στον Χουρσίτ πασά.⁵ Η κατάσταση που δημιουργήθηκε οδήγησε τον Αλή πασά να ζητήσει συγχώρεση, χωρίς ωστόσο να βρει ανταπόκριση. Στο τέλος του 1820, απολύθηκε από τα καθήκοντα του βεζίρη που ασκούσε στα Ιωάννινα. Ο ίδιος όμως, προσφεύγοντας ξανά στην κυβέρνηση και απαριθμώντας τις υπηρεσίες του στο κράτος, ζήτησε άλλη μια φορά συγχώρεση. Η άρνηση όμως του Τεπελενλή να αποδεχθεί την παύση [από το αξίωμά του] θεωρήθηκε εξέγερση. Κατά συνέπεια, δόθηκε εντολή να μεταβεί από τη μία μεριά στόλος στις ακτές της Αλβανίας υπό την αρχηγία του Νασουχζαντέ Αλή μπέη, και από την άλλη, δυνάμεις υπό τον Χουρσίτ πασά· η σύγκρουση ήταν πια αναμενόμενη.

Ο Τεπελενλής, την ίδια στιγμή που είχε εκδηλώσει επιθυμία για συγχώρεση, προετοιμαζόταν για την άμυνα και την οχύρωση των Ιωαννίνων, βασιζόμενος και στην επιστράτευση Γάλλων και Άγγλων, αναθέτοντας την επίβλεψη των καίριων σημείων των περιοχών που διοικούσε στους γιούς του. Επιπλέον, υποκίνησε τις προσπάθειες για την έναρξη γενικής εξέγερσης σε Μολδαβία και Βλαχία, Σερβία, Μοριά, και τα νησιά του Αιγαίου. Η επιχείρηση που προετοιμαζόταν στο κάστρο των Ιωαννίνων υπό τις διαταγές του Τεπελενλή, περιελάμβανε στρατιωτική δύναμη 4.000 [ανδρών] με πολλά πολεμοφόδια, κανόνια, και σύγχρονα μοντέλα τουφεκιών. Οι γιοί του Αλή πασά, Μουχτάρ και Βελής εντούτοις, περικυκλώθηκαν από τις δυνάμεις του κράτους στο Μπεράτι και μετά από μικρό χρονικό διάστημα παραδόθηκαν. Έπειτα από τις επάλληλες επιτυχίες των δυνάμεων του κράτους που έλαβαν χώρα από την αρχή [της σύγκρουσης] φάνηκε ότι το περιστατικό στα Ιωάννινα θα λάμβανε τέλος γρήγορα. Ο Αλή πασάς ωστόσο, κατόρθωσε να αντισταθεί για ένα επιπλέον διάστημα δύο ετών στα Ιωάννινα, ενώ εκείνη την περίοδο, έγιναν τελικά αποδεκτά τα ποικίλα αιτήματα συγχώρεσης του.

⁵ Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, τομ. 3^{ος}, τεύχ. 5, σελ. 536.

Ο διοικητής του σαντζακίου της Σκόδρας Μουσταφά πασάς απομάκρυνε τις δυνάμεις του Αλή πασά από το **Κεγκαλίκ** (Kegalik), και στα χέρια του Ιμπραχίμ πασά, γνωστού με το όνομα Μπαμπά πασάς, πέρασαν η Ναύπακτος, το Μεσολόγγι, η Άρτα, το **Οτράντο** (Otranto), η Αυλώνα και η Πάργα. Ακόμα αποδόθηκε η διοίκηση του σαντζακίου Ιωαννίνων στον Ομέρ Βρυώνη.

Comment [A.M.5]: Η ταύτιση του τοπωνυμίου δεν κατέστη δυνατή.

Comment [A.M.6]: Η περιοχή του Οτράντο βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της περιοχής Lecce στην Ιταλία και εικάζουμε πως ο συγγραφέας εννοεί την αντίστοιχη περιοχή στην αντίπερα όχθη.

Ο Τεπελενλής, αφού διαπίστωσε γρήγορα πως έχανε σταδιακά τις περιοχές που διατηρούσε υπό τη διοίκησή του, άρχισε να αντιμάχεται τις δυνάμεις που πολιορκούσαν τα Ιωάννινα και έκαιγαν τα προάστια του φρουρίου της πόλης. Ο σερασκέρης των Ιωαννίνων Χουρσίτ πασάς όμως, παράλληλα με την πολιορκία του κάστρου, καταφέρνει και πληροφορείται για την κατανομή των δυνάμεων του Τεπελενλή μέσω κατασκοπών και δωροδοκιών. Αφού διεκπεραίωσε διάφορες εργασίες έτσι ολοκλήρωσε την αποστολή του, παρέχοντας αμνηστία σε όσους διέφυγαν από το κάστρο. Ο Αλή πασάς εντούτοις, υποκινώντας τις δυνάμεις του - δηλαδή τους Αλβανούς στρατιώτες- ενάντια στους Τούρκους, προκάλεσε μεγάλο πλήγμα στις δυνάμεις του Χουρσίτ πασά, ενώ την ίδια στιγμή με επιχειρήσεις εξόδου, εξασφάλισε διαφυγή.

Στο μεταξύ, παράλληλα με τη δράση του Αλή πασά, προέκυψαν εξεγέρσεις στη Μολδαβία και λίγο αργότερα στον Μοριά. Επιπλέον, ένα τμήμα των δυνάμεών του οργανώθηκε για εφόρμηση προς τις στρατιωτικές δυνάμεις [του οθωμανικού κράτους], διεισδύοντας ως στα περικόρα των Ιωαννίνων. Εκείνες τις μέρες ωστόσο, κατέφτασαν ενισχύσεις από τον Χουρσίτ πασά και αυτές οι προετοιμασίες παρέμειναν ανενεργές. Η πολιορκία των Ιωαννίνων πλησίαζε τα δύο χρόνια, και οι δυνάμεις του Τεπελενλή σταδιακά συντρίφτηκαν. Στη δικαιοδοσία του Αλή πασά παρέμεινε μόνο η παραλίμνια περιοχή του κάστρου, αφού οι δυνάμεις του είχαν μειωθεί κατά πολύ και δεν είχε τη δυνατότητα να αντέξει για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Τελικά, ξεκίνησε μια

διαδικασία επικοινωνίας μεταξύ των δύο πλευρών, και δόθηκε υπόσχεση ασυλίας στον Τεπελενλή.

Εκείνος, διασφαλίζοντας την παραπάνω εγγύηση ασυλίας, και μέχρι να πάρει διαταγή για να μεταβεί στην Κωνσταντινούπολη, αποσύρθηκε με μερικούς άντρες του στο μοναστήρι που βρισκόταν στη λίμνη του νησιού. Κατόπιν αυτού, ο Χουρσίτ πασάς προετοίμασε ένα πλαστό φιορμάνι σχετικά με τη συγχώρεση του Αλή πασά, ενώ ανάθεσε κρυφά στον Μοράβαλεσή Μαχμούτ πασά τη σύλληψη και δολοφονία του. Ο ίδιος, αντιλαμβανόμενος τους πραγματικούς σκοπούς και προθέσεις του [Χουρσίτ πασά], ξεκίνησε εκ νέου αγώνα και κινητοποιήθηκε για τον εξοπλισμό των αμυντικών του δυνάμεων. Ο Τεπελενλής όμως πεθαίνει μετά από λίγο καιρό, αφού τραυματίστηκε από σφαίρες (Ιανουάριος 1822), και το κεφάλι του μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Οι γιοί του Βελής, Μουχτάρ και Σαλίχ πασάδες και το εγγόνι του Μεχμέτ πασάς, βρέθηκαν στην εξορία και θανατώθηκαν.

Άνθρωπος έξυπνος και θαρραλέος ο Αλή πασάς, πέτυχε τη σύσταση ενός δεσποτάτου και ίδρυσε τακτικό στρατό και μικρό στόλο με αυξημένη ισχύ. Έγινε κάτοχος μεγάλης περιουσίας, ενώ δεν παραμέλησε να συνάψει δεσμούς με ορισμένους ανθρώπους από την Κωνσταντινούπολη αλλά και σχέσεις προστασίας με τα κράτη της Ευρώπης. Παρόλο που αρχικά στάθηκε εμπόδιο στην ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας, κατά τη διάρκειά της εξέγερσης διευκόλυνε τις διεργασίες της στα Ιωάννινα, και συνεργάστηκε για την εξάπλωσή της. Ως εκ τούτου, αυτή η πολύχρονη εξέγερση του Αλή πασά Τεπελενλή, στοίχισε ακριβά στο Οθωμανικό κράτος.⁶

⁶ Başbakanlık Arşivi (Αρχείο Πρωθυπουργίας), Συλλογή Mühimme Defteri, αριθ. 238, σελ. 180.

2. Η εξέγερση στο Μοριά

α) Η θέση της μειονότητας των Ρωμιών στην Οθωμανική αυτοκρατορία

Ήταν γνωστό πως ανάμεσα στους χριστιανούς ραγιάδες που κατοικούσαν στα σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι Ρωμιοί ζούσαν κάτω από ένα ιδιαίτερο καθεστώς, «απολαμβάνοντας» ορισμένες εξαιρέσεις και πλεονεκτήματα. Παρά το γεγονός πως εμφανίζονται διασκορπισμένοι σε κάθε μεριά της Αυτοκρατορίας, η πλειοψηφία τους εντοπιζόταν στην περιοχή της Θεσσαλίας, του Μοριά και των Ιωαννίνων. Οι Ρωμιοί χωρικοί, διατηρούσαν ορισμένα δικαιώματα «ελευθερίας» σε ζητήματα θρησκείας και γλώσσας, ενώ διαβιούσαν ομαλά μέσα στην αυτοκρατορία. Η ξένη βιβλιογραφία άλλωστε, διασαφηνίζει πως οι Ρωμιοί στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ήσαν πολύ πιο εύποροι από τους αγρότες της ίδιας περιόδου στη Δυτική Ευρώπη. Το Πατριαρχείο των Ρωμιών ακόμα, ήταν διοικητικά ανεξάρτητο σχετικά με τη διαχείριση των θρησκευτικών ζητημάτων των χριστιανών.

Οι διανοούμενοι της Ευρώπης επιπροσθέτως, ήρθαν σε επαφή με το αναγεννησιακό κίνημα και την ελληνική κουλτούρα, και με αυτό τον τρόπο εμφανίστηκε μια τάση «θαυμασμού» για την Ελλάδα. Συγκεκριμένα, οι Γάλλοι λόγιοι έγραψαν κείμενα συναφή με τους Έλληνες, γεγονός που μετατράπηκε εις βάρος των Οθωμανών.

β) Οι εργασίες και η ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας και η επιρροή των ευρωπαϊκών κρατών στην εξέγερση του Μοριά

Παράλληλα με την διάδοση του ελληνικού εθνικισμού, η Αυστρία και η Ρωσία ενεργούσαν για την αποδυνάμωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η τελευταία, από τον 18^ο αιώνα, ιδιοποιήθηκε πολιτικά την περίπτωση των Ελλήνων. Προκαλώντας ταραχές στον Μοριά το 1770

και το 1787 με τη συνεργασία της Αυστρίας, έθεσαν επί τάπητος το σχέδιο των Ρωμιών [για ανεξαρτησία], προσβλέποντας μαζί στην ίδρυση μιας νέας Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στην Οθωμανική επικράτεια. Οι Ρωμιό συγγραφείς και οι ιστορικοί της ελληνικής ηγεμονίας με τη σειρά τους, άρχισαν να γράφουν για την εκ νέου ίδρυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Σε αυτό το διάστημα ακόμη, συνέχισαν τις προετοιμασίες για την ανεξαρτησία στο εσωτερικό και εξωτερικό, επηρεάζοντας και αφυπνίζοντας τον ελληνικό λαό με ποικίλες προπαγανδιστικές ενέργειες.

Η Φιλική Εταιρεία, η οποία ιδρύθηκε φαινομενικά ως μια ένωση για την εξάπλωση της παιδείας, αποσκοπούσε στην πραγματικότητα στην οργάνωση μυστικής επανάστασης με τον συνασπισμό των ορθοδόξων ραγιάδων, η οποία θα οδηγούσε στην ανεξαρτησία και την αποκατάσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Το 1798, η ένωση αυτή διαλύθηκε για ένα διάστημα και ιδρύθηκε εκ νέου από δύο Ρωμιούς, μερικούς Βούλγαρους και τρεις εμπόρους το 1814 στην Οδησό. Η Φιλική Εταιρεία ύστερα από την επανίδρυσή της, πέτυχε σε σύντομο χρονικό διάστημα την εξάπλωσή της στην επικράτεια του Οθωμανικού κράτους, και εργάστηκε προπαγανδίζοντας κρυφά, και σε μεγάλη κλίμακα. Επικεφαλής αυτής της οργάνωσης αναδείχθηκε ο συνεργάτης του Ρώσου τσάρου και στρατηγός Αλέξανδρος Υψηλάντης, ο οποίος είχε ελληνική καταγωγή, ενώ εκτός αυτού, εκείνη την περίοδο την οργάνωση ενίσχυσε και ο Καποδίστριας, ρωμιός στην καταγωγή, διορισμένος στο Υπουργείο Εξωτερικών Υποθέσεων της Ρωσίας. Στους κόλπους της Φιλικής Εταιρείας συμπεριλήφθησαν και ο Ρωμιός πατριάρχης Γρηγόριος, μαζί με αρκετούς από τους δεσπότες του Φαναριού και επίσκοπους, αλλά και ορισμένους κληρικούς. Τα μέλη της οργάνωσης, με όρκο πίστης και αφοσίωσης στα σχέδιά της, ήσαν διαθέσιμα «να δώσουν τις ψυχές τους» για την επίτευξη της νίκης, και να παραχωρήσουν για τις επιδιώξεις της ακόμα και όλη

τους την περιουσία.⁷ Το 1818 έτσι, ιδρύθηκαν κρυφά παραρτήματά της, στις εκκλησίες της Μόσχας και Πέστης, στην Τεργέστη, στο Ιάσιο, στο Βουκουρέστι, τα Ιωάννινα, το Μεσολόγγι, την Καλαμάτα, **Sistem**, την Χίο και τη Σμύρνη.

Στην σκιά των προετοιμασιών, μέσα στο διάστημα των δύο ετών, αυτή η οργάνωση κατάφερε να ενσωματώσει κλέφτες, Μανιάτες του Μοριά, εμπόρους και πλοιοκτήτες νησιών, ναυτικούς του Αιγαίου και της Κωνσταντινούπολης, εύπορους του οθωμανικού βιλαετιού και Ρωμιούς διανοούμενους.⁸

Η δράση της Φιλικής Εταιρείας έτσι, οδήγησε τους Ρωμιούς «προ των πυλών» της επανάστασης. Ωστόσο, εξαιτίας των αμφιβολιών του Αλή πασά Τεπελενλή, η επανάσταση καθυστέρησε. Όταν τέθηκαν σε επιφυλακή οι στρατιωτικές δυνάμεις του Αλή, δόθηκε η ευκαιρία στους Ρωμιούς να προχωρήσουν σε επανάσταση, βασιζόμενοι από την μία πλευρά στην βοήθεια της Ρωσίας και από την άλλη στον Τεπελενλή.

Από μία άποψη έτσι, ο Αλή πασάς Τεπελενλής, που βοήθησε να διατηρηθεί υψηλό το ηθικό των Ρωμιών, θεωρείται υποκινητής της εξέγερσης των Ελλήνων και του κινήματος της ανεξαρτησίας τους.

γ) Η έναρξη της επανάστασης

Ο Μοράβαλεσής Χουρσίτ Πασάς, στον οποίο είχε ανατεθεί η αποστολή να ωθήσει τον Τεπελενλή στο περιθώριο, πήρε τα στρατεύματά του από το εγιαλέτι και τα μετέφερε στα Ιωάννινα. Με αυτή την κίνηση όμως, ο Μοριάς ερημώθηκε. Αυτό το γεγονός, διευκόλυνε ακόμα περισσότερο το έδαφος για την εξέγερση [των Ρωμιών]. Επικεφαλής των ενεργειών της τέθηκε ο Αλέξανδρος Υψηλάντης. Τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας, ενώ

Comment [A.M.7]: Το τοπωνύμιο δεν έχει ταυτιστεί, ωστόσο πιθανολογούμε πως ίσως πρόκειται για αναγραμματισμό και της λέξης Sisam, δηλαδή της Σάμου.

⁷Genelkurnay Başkanlığı Harp Tarihi Daşresi Yayınları, 1897 Osmanlı – Yunan Harbı, Άγκυρα, τυπογρ. Gnkur. Basimevi, 1965, σελ. 3.

⁸ 1897 Osmanlı Yunan Harbı, σελ. 4.

αρχικά επιθυμούσαν να λάβει χώρα η έναρξη της εξέγερσης στο Μοριά, τελικά θεώρησαν πιο σημαντικό να ξεκινήσει από τον Υψηλάντη στη Μολδαβία και τη Βλαχία. Με αυτό τον τρόπο υπολόγιζαν πως θα κατάφεραν να ενσωματώσουν επιπλέον στην εξέγερση τους Βούλγαρους, τους Σέρβους, τους Ρουμάνους και να εξασφαλίσουν τη βοήθεια της Ρωσίας. Με αυτή την σκέψη, ο Υψηλάντης προέλασε με δύναμη 3.000 ατόμων προς το Ιάσιο και διέσπασε τις τουρκικές δυνάμεις της Μολδαβίας και Βλαχίας. Κρίνοντας ωστόσο επικίνδυνη την παραμονή του εκεί, διέφυγε στην Αυστρία.

Σύμφωνα με την αρχική επιθυμία των μελών της Φιλικής Εταιρίας σχετικά με το μέρος έναρξης [της εξέγερσης] ο Μοριάς αποτελούσε πρόσφορη περιοχή και διέθετε πιο κατάλληλες προϋποθέσεις από άλλες. Έτσι, αποφασίστηκε η εξέγερση των προεστών του Μοριά -που ακολούθησε την καταστολή του «ξεσηκωμού» στην Μολδαβία- και η επικείμενη επίθεση το βράδυ μεταξύ 21^{ης} και 22^{ας} Απριλίου του 1821. Παρόλο που αυτή η απόφαση ήταν μυστική εξαπλώθηκε παντού, και οι Τούρκοι που βρίσκονταν στις πόλεις άρχισαν να αποσύρονται στα φρούρια. Τότε, ο μητροπολίτης της Πάτρας, χωρίς να περιμένει την ημέρα που είχε συμφωνηθεί [την 21^η Απριλίου], με μια δύναμη 10.000 ατόμων στις 12 Φεβρουαρίου 1821 περικύκλωσε το κάστρο της Πάτρας, και έτσι ξεκίνησε η εξέγερση του Μοριά.

Η κυβέρνηση των Οθωμανών, εμπιστεύτηκε στον Χουρσίτ πασά την καταστολή της εξέγερσης. Οι δυνάμεις που έστειλε ο πασάς στον Μοριά, αν και κατάφεραν να καταλάβουν το Άργος και την Πάτρα βόρεια του Ναυπλίου, λίγο αργότερα -και ενώ με δυσκολία προσπαθούσαν να διατηρήσουν τη θέση τους- 35 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Άργους στο κάστρο της Τριπολιτσάς, περικυκλώθηκαν από τους στασιαστές. Οι Έλληνες έτσι καταλαμβάνουν τον Μοριά, σκοτώνοντας μουσουλμανικό και τουρκικό πληθυσμό στα κάστρα. Τελικά, στις 5 Οκτωβρίου 1821 [v.η.]

Comment [A.M.8]: Ο συγγραφέας παραθέτει τις χρονολογίες σύμφωνα με το νέο ημερολόγιο, χωρίς ωστόσο να το ακολουθεί πάντα. Για αυτό το λόγο σημειώνεται η ένδειξη «v.η.», όπου κρίνεται χρήσιμο.

αποκτούν το κάστρο της Τριπολιτσάς, όπου θανατώθηκαν 8.000 άτομα. Η ελληνική επανάσταση διαδόθηκε και στα περίχωρα, την Εύβοια, τη Σάμο, την Κρήτη, την Αθήνα και τη Μακεδονία.

Ένα από τα μέτρα που έλαβε το Οθωμανικό κράτος απέναντι στην εξέγερση, ήταν η τιμωρία των πρωτεργατών της. Έτσι, στις 22 Απριλίου 1821 [ν.η.] ο πατριάρχης των Ρωμιών Γρηγόριος εκτελέστηκε, αφού θεωρήθηκε πως ήταν υποκινητής της εξέγερσης. Επιπλέον, στα περίχωρα της Κωνσταντινούπολης και της Μακεδονίας μαζί με τους πρωταγωνιστές της εξέγερσης απαγχονίστηκαν οι αρχιεπίσκοποι της Καισαρείας, του Αδραμυττίου και της Ανδριανούπολης, μερικοί ρωμιό έμποροι που θεωρήθηκαν προδότες, τέσσερις αρχιεπίσκοποι επιπλέον, 80 μητροπολίτες, ενώ περισυλλέγησαν και τα όπλα που είχαν στην κατοχή τους οι Ρωμιόι.⁹

Κατά τη διάρκεια των συρράξεων μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων δεν επενέβησαν άλλα κράτη, και αρκετά από αυτά παρέμειναν ουδέτερα. Τα κράτη της Ευρώπης ωστόσο, αν και φαινομενικά διατήρησαν μια ουδετερότητα, στην ουσία υποστήριξαν τους Έλληνες. Οι Ευρωπαίοι, αντιλήφθηκαν τις συγκρούσεις μεταξύ των εξεγερμένων στο Μοριά και των Τούρκων, ως πόλεμο του Χριστιανισμού με το Ισλάμ. Εξαιτίας αυτού, σε μεγάλες πόλεις της Ευρώπης ιδρύθηκαν οργανισμοί με διάφορα ονόματα, και ξεκίνησαν να αναζητούν κάθε είδους βοήθεια και ενίσχυση για χάρη των Ελλήνων.

Όμως η Ρωσία αναγνώρισε ότι είχε έρθει η κατάλληλη στιγμή για να πραγματοποιήσει τις προσδοκίες εκατό χρόνων. Με πρόφαση την προστασία των Χριστιανών και βασιζόμενη στη συνθήκη του Καϊναρτζή, στις 28 Ιουλίου 1821[ν.η.] ζήτησε αποζημιώσεις. Το Οθωμανικό κράτος δεν μπορούσε να το αποδεχτεί αυτό, και η Ρωσία αφού ανακάλεσε τον πρέσβη της που βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη, αναρωτήθηκε τι στάση θα

⁹ Ο.π., σελ. 6.

κρατούσε στην περίπτωση που θα ξεσπούσε πόλεμος. Η Αγγλία και η Αυστρία στο μεταξύ, δεν θεώρησαν πως ήταν κατάλληλη η στιγμή για να επέμβουν.

Το Οθωμανικό κράτος, δεν φάνηκε ικανό να λάβει αποτελεσματικά μέτρα απέναντι στην ελληνική επανάσταση, γεγονός που ενέτεινε τις ταραχές από μέρους των εξεγερμένων Ελλήνων. Στη βορειοανατολική ακτή του Μοριά, στον κόλπο της Αίγινας, κοντά στην κωμόπολη της Επιδαύρου, οι Έλληνες συγκεντρώθηκαν σε συμβούλιο, και την ίδια μέρα, στις 13 Ιανουαρίου 1821 [ν.η.] εξέδωσαν τη διακήρυξη της ελληνικής ανεξαρτησίας. Το συμβούλιο αυτό δημιούργησε ένα σύνταγμα, και ίδρυσε μια εκτελεστική επιτροπή πέντε ατόμων, αναθέτοντας την προεδρία της στον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Παράλληλα με αυτή την επιτροπή, συστήθηκε και μία νομοθετική γερουσία αποτελούμενη από 50 βουλευτές, η οποία τασσόταν στο πλευρό του προέδρου της.

Σε εκείνη τη φάση, ξεκίνησε από τη Σάμο και ένας οργανωμένος στόλος στασιαστών με δεκαεπτά μεγάλα και 60 μικρά πλοία, και μόλις έφθασε στον προορισμό του, δηλαδή στη Χίο στις 23 Μαρτίου 1822, [ν.η] επιχείρησε απόβαση δύναμης 6.000 ατόμων με τη σύμπραξη ολόκληρου του χριστιανικού πληθυσμού του νησιού. Ως εκ τούτου, ο μουσουλμανικός λαός και οι τούρκοι στρατιώτες περικυκλώθηκαν καθώς υπαναχωρούσαν στο κάστρο. Ωστόσο, στις 21 Απριλίου 1822 κατέφθασε στη Χίο ναυτική δύναμη του οθωμανικού κράτους, που κατάφερε να καταστρέψει τα πλοία των ανταρτών, να σώσει το κάστρο από την πολιορκία, και να τιμωρήσει τους εξεγερμένους.

Το οθωμανικό κράτος όμως, δεν μπόρεσε να καταστείλει τη συλλογική εξέγερση στον Μοριά. Οι στρατιώτες της τοπικής στρατιωτικής δύναμης αφήνοντας πίσω τις οικογένειές τους, χωρίς να συλλογιστούν τις εργασίες και τις αντοχές τους, στοιχημάτισαν πολλές φορές στην επιτυχία των μαχών στο Μοριά, τις οποίες δεν κατάφεραν ωστόσο να κερδίσουν. Ο

Comment [A.M.9]: Σε αυτό το σημείο εννοείται το Εκτελεστικό, δηλαδή το ένα από τα δύο σώματα που αποτέλεσαν την προσωρινή διοίκηση της Ελλάδας.

στρατός των γενίτσαρων στην πραγματικότητα άλλωστε, ήταν άχρηστος πια. Για αυτούς τους λόγους, η επιχείρηση καταστολής της εξέγερσης του Μοριά ανατέθηκε στο διοικητή της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή πασά, δίνοντας το έναυσμα ώστε να ξεκινήσει μια νέα φάση.

Για την επίτευξη της αποστολής ο Μεχμέτ Αλή πασάς, κράτησε υπό την κυριαρχία του το πασαλίκι της Κρήτης και εμπιστεύτηκε στον γιό του Ιμπραχίμ πασά -ο οποίος ήταν ένας έμπειρος στρατιωτικός- την καταστολή της εξέγερσης. Παραχωρήθηκε σε εκείνον έτσι η διοίκηση της επαρχίας του Μοριά, και ένας οργανωμένος στόλος είκοσι πλοίων. Μαζί με τα παραπάνω ενσωματώθηκε και ένας στόλος 196 μικρών και μεγάλων πλοίων από τον Μεχμέτ Αλή πασά. Υπό τις διαταγές του Ιμπραχίμ πασά βρίσκονταν 60 πολεμικά και 150 φορτηγά πλοία, μαζί με τρεις λεγεώνες εκπαιδευμένων στρατιωτών με την ονομασία «στρατιώτες του Ιερού Πολέμου» (Cihadiye Askeri), ενώ τις δυνάμεις υποστήριζαν επιπλέον 150 άτομα από το πυροβολικό, και 17.000 άτομα από τον αιγυπτιακό στρατό υπό τις διαταγές του Σεβές Σουλεϊμάν μπέη.¹⁰ Ο στρατός της Αιγύπτου αφού ενώθηκε με το ναυτικό των Οθωμανών, κίνησε για το νησί της Κρήτης μέχρι να περάσει ο χειμώνας, και στα 1824 συνέχισε για την καταστολή της εξέγερσης. Προς το τέλος του χειμώνα, στις 25 Φεβρουαρίου 1825 [ν.η.], ο Ιμπραχίμ πασάς είχε ήδη πλησιάσει με τα πλοία του το Μοριά και είχε αγκυροβολήσει στις ακτές του φρουρίου της Μεθώνης. Πρώτη μέριμνα του, ήταν να ανακαταλάβουν από τους αντάρτες το κάστρο του Ναβαρίνου, 10 χιλιόμετρα βόρεια της Μεθώνης, γεγονός που έλαβε χώρα στις 18 Μαρτίου 1825. Ο Ιμπραχίμ συνεχίζοντας την αποστολή του, κατάφερε να υπερισχύσει στη βάση των ανταρτών το Ναύπλιο και έτσι σε όλον τον Μοριά. Ανακατέλαβε την περιοχή από τους Ρωμιούς, «απομάκρυνε» από την περιοχή τους στασιαστές, ενώ ο

Comment [A.M.10]: Η ημερομηνία του γεγονότος είναι λανθασμένη, αφού το Ναβαρίνο παραδίδεται στον Ιμπραχίμ στις 18 Μαΐου 1825 [ν.η.].

¹⁰ Mufassal Osmanlı Tarihi, τομ. 5^{ος}, σελ. 2.885. Στη Στρατιωτική Ιστορία του Ziya Karal λέγεται πως τις δυνάμεις αυτές συμπλήρωναν και 54 πλοία.

στρατηγός Μεχμέτ Ρεσίτ πασάς ξεκίνησε για την πολιορκία του Μεσολογγίου. Χωρίς ιδιαίτερη αντίσταση, το κάστρο πέρασε στα χέρια του πασά την νύχτα της 22^{ης} προς 23^{ης} Απριλίου 1826[ν.η.]. Έπειτα, πολιορκήσε την Αθήνα. Οι δυνάμεις των επαναστατών υπό την διοίκηση του Γάλλου Φαβιέρου παρ' όλες τις προσπάθειες που κατέβαλαν για αντίσταση, παραδόθηκαν τελικά στις 5 Ιουνίου 1827[ν.η.]. Κατά συνέπεια η εξέγερση καταστέλλεται, και θεωρήθηκε πως έφτασε στο τέλος της. Στην κατοχή των στασιαστών παρέμειναν μόνο μερικά οχυρά, νησιά και το Ναύπλιο.

δ) *Η ανάμειξη των κρατών της Ευρώπης στην εξέγερση του Μοριά*

Οι επιτυχείς επενέργειες των δυνάμεων των Οθωμανών στην επιχείρηση στον Μοριά, επηρέασαν σημαντικά τα κράτη της Ευρώπης και ιδιαίτερα τη Ρωσία. Έτσι η τελευταία, ενώ συνεχίζονταν ακόμα οι προσπάθειες καταστολής της εξέγερσης, γνωστοποίησε στα κράτη της Ευρώπης την αναγκαιότητα της εισόδου τους στον πόλεμο, εξακολουθώντας να βασίζεται στην πρόφαση διάσωσης των Ελλήνων. Η Αυστρία επέλεξε να μην συμμετάσχει στον πόλεμο, εν αντιθέσει με την Αγγλία και τη Ρωσία οι οποίες αποφάσισαν να ασκήσουν πίεση στην οθωμανική κυβέρνηση. Ως ακολούθως, Αγγλία και Ρωσία, προχώρησαν στην υπογραφή ενός πρωτοκόλλου στις 4 Απριλίου 1826, σύμφωνα με το οποίο στήριζαν την αυτονομία των Ελλήνων και εξανάγκαζαν τους Οθωμανούς να υποκύψουν σε ανακωχή. Η επέμβαση των κρατών της Ευρώπης έτσι, έδωσε την αφορμή για μια εκ νέου εξέγερση.

Η οθωμανική κυβέρνηση όμως δεν αποδέχτηκε τους όρους, και έτσι Ρωσία και Αγγλία στις 6 Ιουλίου 1827 στο Λονδίνο, με τη συμμετοχή της Γαλλίας αυτή τη φορά, υπέγραψαν νέο πρωτόκολλο. Σύμφωνα με αυτό, αποφασίστηκε από κοινού να τεθεί υπό πολιορκία το οθωμανικό κράτος - το οποίο δεν συναινούσε σε ανακωχή και δεν αποδοθεί η

Comment [A.M.11]: Πρόκειται για το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης, σύμφωνα με το οποίο συμφωνήθηκε η μεσολάβηση της Αγγλίας και τη Ρωσίας στη σύγκρουση μεταξύ Ελλήνων και Οθωμανών.

αυτονομία στους Έλληνες- με τη χρήση δυνάμεων στρατού και στόλου στην χερσόνησο του Μοριά. Η οθωμανική κυβέρνηση με τη σειρά της, αποστέλλοντας το στόλο της προς ελληνικά ύδατα, προσπάθησε από κοινού με τον αιγυπτιακό στόλο να εμποδίσει τον εφοδιασμό των ελληνικών περιοχών με πυρομαχικά, τρόφιμα και στρατό. Στο μεσοδιάστημα, η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία αφού παρακολούθησαν τις κινήσεις του οθωμανικού στόλου, άρχισαν να αποστέλλουν ναυτική δύναμη στον Μοριά, ώστε να εποπτεύσουν τις κινήσεις του αντίπαλου στόλου. Η διοίκηση του στόλου των τριών συμμαχικών κρατών ανατέθηκε στον ναύαρχο Κόδριγκτον.

ε) Το επεισόδιο στο Ναβαρίνο και η έκβασή του

Ο οθωμανικός στόλος μαζί με στόλο της Αιγύπτου στη συνέχεια, αγκυροβόλησαν στο λιμάνι του Ναβαρίνου· η θέση όμως των συμμαχικών στόλων συγκεντρωμένων στο λιμάνι, καθιστούσε επίφοβη την παραμονή των πολεμικών τους πλοίων εκεί. Ο Ιμπραχίμ πασάς κατά συνέπεια, αποφάσισε την αποχώρηση του στόλου του από το λιμάνι στις 19 Ιουλίου 1827. Η διοίκηση του ναυτικού των τριών κρατών ωστόσο, διέταξε την έξοδο του οθωμανικού στόλου από το λιμάνι και κοινοποιήθηκε σε εκείνους πως απέναντι σε όποια αντίδρασή τους, θα αντιμετωπίζονταν με όπλα. Η διοίκηση των Οθωμανών όμως, αφού δεν ήταν πια σε θέση να αντιπαραταχθεί σε αυτά τα κράτη, ματαίωσε την έξοδό της από το λιμάνι.¹¹

Κατόπιν, στις 7 Οκτωβρίου 1827, ένα γαλλικό πλοίο μπήκε στο λιμάνι - δήθεν φιλικά- με την δικαιολογία πως ήθελε να λάβει κάποιες πληροφορίες από τον Ιμπραχίμ πασά, και λίγο αργότερα επέστρεψε στην αρχική του θέση. Στην πραγματικότητα, αυτό το πλοίο ήθελε να

¹¹ Ahmet Lüftü, Tarihi-i Lüftü, τομ. 1^{ος}, Κωνσταντινούπολη, Sabah Matbaası, 1328, σελ. 43-60.

εποπτεύσει την κατάσταση του λιμανιού. Τελικά, την επόμενη μέρα (8 Οκτωβρίου) υπό την εποπτεία του Άγγλου ναύαρχου Κόδριγκτον 27 πολεμικά πλοία από την πλευρά των συμμάχων σταμάτησαν στοιχισμένα απέναντι από τον οθωμανικό στόλο. Ενώ ωστόσο, ο οθωμανικός στόλος που βρισκόταν παρατεταγμένος στο λιμάνι (συμπεριλαμβανομένων και των αιγυπτιακών πλοίων) ήταν αρκετά καλά οργανωμένος, μερικά από τα πλοία μετά από άδεια, αποχώρησαν.

Καθώς τα πλοία των συμμάχων είχαν τελειοποιήσει την οργάνωση του σχεδίου τους, ξαφνικά και χωρίς αιτία, άρχισαν να επιτίθενται με πυρά στον οθωμανικό στόλο. Τα σφοδρά πυρά -που ξεκίνησαν έξω από τους κανόνες πολεμικής εμπλοκής και το Διεθνές δίκαιο- εντάθηκαν. Σε αυτή την επίθεση που διήρκησε 3 ώρες, αρκετά από τα οθωμανικά πλοία πυρπολήθηκαν, γεγονός που οδήγησε στην ταχύτερη βύθισή τους, μέχρι που κατέρρευσε ο στόλος. Αρκετά από τα πλοία του οθωμανικού στόλου ωστόσο, η κατασκευή των οποίων ήταν ισχυρή, κατάφεραν να διασωθούν με μικρές ζημιές από αυτή την επίθεση.

Σε αυτή τη μάχη που έλαβε το όνομα «Επεισόδιο στο Ναβαρίνο», 26 οθωμανικά πλοία κάηκαν, πέντε βυθίστηκαν και ακόμα έξι καταστράφηκαν ολοσχερώς. Έτσι, από το οθωμανικό ναυτικό, χάθηκαν 37 πλοία.¹² Μετά από το επεισόδιο στο Ναβαρίνο, το ναυτικό των τριών κρατών συνέχισε τον αποκλεισμό του Μοριά, και ο Ιμπραχίμ πασάς άρχισε να αποχωρεί.

Τα κράτη της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας εξαιτίας της ανάμειξής τους στο επεισόδιο στο Μοριά, γνώριζαν πως δεν μπορούσαν να εκπληρώσουν την υπόσχεση επίδοσης της χερσονήσου του Μοριά στον πατέρα του Ιμπραχίμ πασά, Μεχμέτ Αλή πασά.

Για αυτό τον λόγο, με τη συνεννόηση της Γαλλίας, η οποία προστάτευε τον Μεχμέτ Αλή πασά από παλιά, προετοιμαστήκαν τα απαραίτητα μέσα

¹² Ο.π., σελ. 84 και εξής.

για την επιστροφή του στην Αίγυπτο. Στη συνέχεια, τα τρία κράτη, στις 3 Αυγούστου 1828 υπέγραψαν μια συμφωνία που υποχρέωνε τον Ιμπραχίμ πασά να αποσύρει τα στρατεύματά του από τον Μοριά. Ο πασάς συναίνεσε με τις εντολές αυτές, και τελικά αποχώρησε με τους στρατιώτες του χωρίς να συμβουλευτεί περαιτέρω το οθωμανικό κράτος.

Comment [A.M.12]: Πρόκειται για την υπογραφή της συνθήκης της Αλεξάνδρειας.

3. Η σύγκλιση προς την ανεξαρτησία της Ελλάδας

Στις 29 Αυγούστου, ο Γάλλος στρατηγός Μεζόν, με δύναμη 14.000 ατόμων ξεκίνησε για την κατάληψη του Ναβαρίνου. Στο μεταξύ, στις 26 Απριλίου 1828 είχε αρχίσει ο ρώσο-οθωμανικό πόλεμος [ο οποίος συνεχιζόταν], με αποτέλεσμα οι Οθωμανοί να είναι αφοσιωμένοι στις πολεμικές επιχειρήσεις ενάντια στη Ρωσία, γεγονός που διευκόλυνε την επιχείρηση στο Μοριά.

Στις 9 Ιουλίου 1829, η Γαλλία και η Αγγλία παρέδωσαν υπόμνημα στην οθωμανική διοίκηση του Μοριά και των Κυκλάδων, σχετικό με την ίδρυση του ελληνικού κράτους. Σύμφωνα με αυτό, η ελληνική κυβέρνηση δεν θα βρισκόταν πια υπό την κυριαρχία του οθωμανικού κράτους, το οποίο υποχρεωνόταν να πληρώσει 1.500.000 τουρκικές λίρες, ενώ ο διορισμός ενός χριστιανού διοικητή στην χερσόνησο θα γινόταν μετά από απόφαση των συμμαχικών δυνάμεων.

Στις 14 Ιουλίου 1829 τερματίζεται ο ρώσο-οθωμανικός πόλεμος, με τη συνθήκη ειρήνης της Ανδριανούπολης. Στις 16 Νοεμβρίου 1829, μεταξύ της Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας υπογράφεται πρωτόκολλο ξανά, το οποίο αναφερόταν στην προστασία των συμμαχικών δυνάμεων απέναντι στο νεοϊδρυθέν κράτος.

Αργότερα, στις 3 Φεβρουαρίου 1830, σε ένα μεγάλο συνέδριο, υπογράφηκε πάλι πρωτόκολλο που δήλωνε την επίσημη ανεξαρτησία

του ελληνικού βασιλείου. Η απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε στο οθωμανικό κράτος από τους πρεσβευτές τους στην Κωνσταντινούπολη, η οποία έγινε δεκτή. Στο εξής, τα σύνορα του ελληνικού κράτους ορίστηκαν στην γραμμή Αμβρακικού - Παγασητικού κόλπου. Ακόμα, η Εύβοια, η Σκύρος, και τα νησιά Σικλάτ και Σεϋτάν [Κυκλάδες και Σποράδες] αποδόθηκαν στον έλληνα πρίγκιπα [που θα εκλεγόταν στο εξής]. Η οθωμανική κυβέρνηση, εξαντλημένη από τις αλλεπάλληλες συγκρούσεις, με το πέρας του ρώσο-οθωμανικού πολέμου δεν μπορούσε να κάνει τίποτε άλλο, εκτός από το να αποδεχτεί τις εξελίξεις.